

REVMATIZEM – PODNEBJE IN VREME

DR. LEO TRAUNER

Revmatska obolenja obstoje od začetka zgodovine človeškega rodu. Medicinski zgodovinarji trdijo, da se že na kosteh Krapinskega človeka najdejo znaki revmatizma. Ime samo je nastalo v dobi Hipokrata v 4. stoletju pred Kr. in izhaja iz grške besede »rheo«, kar bi se reklo »pretakati potovati«, ker so si zdravniki te dobe predstavljali, da se pretakajo strupeni sokki po telesu in da bolečine potujejo iz enega uda v drugega, torej opazovanje, katerega pravilnost tudi naša medicina na novo zopet potrjuje.

V teku časa se je pojem revmatizma večkrat menjal in je odgovarjal sodobnemu stališču medicine, ta pa zopet vsakokratnemu svetovnemu naziranju. Po propadu klasične dobe se je pojavil v času srednjeveške dekadence mističizem tudi v poimovanju revmatizma. Amosk že Baillou (1538 – 1616) je uporabljal izraz »revmatizem« za celotno skupino bolezenskih pojavov s tipičnimi bolečinami in jih tolmačil kot nekako reakcijo organizma. V 19. stoletju in v začetku 20. stoletja se je v znaku industrializacije mehanizirala tudi medicina. Podrobno raziskovanje vsake bolezenske spremembe v zvezi s bakteriologijo nam je prineslo zelo važne rezultate.

Pri tem temeljitem preiskovanju boleznih same je pa medicina začela zanimati bolnega človeka kot takega in tako je prišlo, posebno po svetovni vojni, zopet odgovarjajoče svetovnemu duhu, do nekake krize v medicini. Pojavila se je tako imenovana biološka orientacija, ki ne gleda samo na bolezen, ampak tudi na celotni organizem in na okolico v kateri dotični živi.

Ta orientacija je plodonosno vplivala na raziskovanje revmatizma. K temu se je pridružil še drugi faktor: gospodarska kriza. Bolniške blagajne in druge socialne ustanove so videli, da izdajajo milijardne vsote za revmatizem, bolniki so bolj kot pozrej občutili tudi na žepu, kolko delavne moči izgube zaradi različnih revmatskih pojavov. Vsi so pričeli upoštevati, da je revmatizem v glavnem zaradi svoje dolgotrajnosti narodna bolezen, v nekaterih deželah bolj porazna kot tu-

berkuloza! Leta 1928 je v Amsterdamu nastala mednarodna liga za zatiranje revmatizma, ustanavljala je v vseh državah podružnice in letos sem imel v Oxfordu priliko prisostvovati njenim desetletnici. Nad dve sto revmatologov z vsega sveta smo s izmeniali misli in opazovanja ogledali smo si različne organizacije, institute in specialne bolnice za revmatike in videli sem kako daleč smo še mi v Jugoslaviji kljub našemu naravnemu bogastvu na termalnih vrelih!

Bistvo revmatizma sicer znanstveno še ni popolnoma pojasnjeno in celo definicija te bolezni je še težka, vendar pa že imamo danes vsaj gotove enotne smernice za zatiranje tega zla. Ne vemo sicer, če točno dani obstoja nekak specifični vzročnik, bakterija ali pa da ga za nastanek bolezni smloh ni treba, ali da lahko vsaka bakterija v gotovih okolišnih postane povzročitelj revmatizma, vemo pa katere okoliščine pospešujejo razvoj bolezni in jo pogosto tudi povzročajo. Deloma iz starejšega izkustva vemo, da so te okoliščine naslednje:

1. Dednost, starost, spol, pleme;
2. podnebje in vreme;
3. prehrana;
4. poklic;
5. infekcije in tako imenovane predbolezni;
6. napori in nezgode;
7. hormonske žleze in neuravnovežnost živcev.

Poleg nadaljnega znanstvenega raziskovanja so revmatologi pristopili k praktičnemu delu, t. j. k studiju imenovanih znanih faktorjev.

Oglejmo si sedaj kake vplive imata podnebje in vreme na razvoj revmatskih obolenj. Pod podnebjem razumemo splošno stanje zračnih (meteoroloških) činiteljev, k temu pa pridejo še zemeljski (terestrični, geofizični) in nebesni (siderični) vplivi. Razen tega je pa še važen geografski položaj dotičnega kraja. Podnebje je torej stalno karakterizirano za vsak kraj. Pod vremenom pa razumemo trenutni položaj meteoroloških faktorjev. Ti faktorji so: temperatura zraka, zračni pritisk, vetrovi, oblaki in megla, padavine (dež in sneg), sončni žarki, električni naboj

zraka atmosferska zrna in mogoče še drugi do sedaj neznan faktor). Zavisnost revmatizma od podnebja se dokazali različni avtorji. V splošnem pa da število revmatičnih obolenj od severa proti jugu Anolija in Nizozemska izkazujeeta naravnost porazne številke. V Angliji npr. umre letno nad 20 000 strok zaradi srčnih obolenj, po svežem vnetju sklepov. V Berlinu znaša invalidnost zaradi revmatizma 11%. Amerika je v srednjem položaju, da ima na razpolago vse vrste podnebja kar

kah južne Srbije pa najdemo zaradi mediteranskega podnebja subtropsko vegetacijo.

Točneši meteorološki podatki so razvidni iz spodnje razpredelnice.

V zadnjem stolpcu so zaznamovani odstotki revmatičnih obolenj glede na vse druge bolezni razen nezdod. V resnici jih je še več, ker tu niso šteta obolenja srca, ki so nastala na podlagi revmatizma. Polovico vseh srčnih bolezni pa nastane zaradi revmatične infekcije. Lahko se torej reče da v

K R A J	višina v m	Legs	Srednjih letnih emv. C				Vlaga		
			-redne absol. temp	-oblačne padavine	Oblač- nost	rel. v% emv. %			
Ljubljana	308	46°	9.0	49.5	1430	6.5	79	11.8	
Subotica	114	46°	10.6	48	860	5.9	77	7.8	
Zagreb	162	45°50'	11.2	46.6	900	5.7	73	7.8	
Sombor	75	45°50'	9.8	49.6	980	6.2	82	10.0	
Ostiek	90	45°30'	11	43.6	695	5.8	80	9.1	
Karlovac	112	45°25'	10.8	55.6	960	5.2	82	6.7	
Sušak	17	45°15'	15.1	35.7	1320	5.3	73	11.0	
Petrovgrad	83	45°20'	11.2	54	870	5.9	86	8.2	
Novi Sad	80	45°15'	11.4	51.8	867	5.2	78	10.0	
Beograd	131	44°45'	11.2	50.7	619	5.8	71	6.8	
Banjaluka	120	44°45'	10.0	46.5	1101	5.9	88	9.0	
Tuzla	272	44°30'	9.8	51.2	940	5.1	82	10.3	
Sarajevo—Mostar	537	43°50'	9.2	52.2	930	4.8	62	5.2	
Split	128	43°20'	15.9	36	877	4.7	68	10.9	
Niš	208	43°20'	11.2	54.9	587	5.5	78	7.3	
Dubrovnik	20	42°40'	16.5	34.7	960	4.2	71	8.4	
Skopje	240	42°	11.8	52	487	5.1	68	5.8	

Meteorološki podatki so oprečneštevilk izračunane iz več let.

bistveno olajšuje študij bioklimatologije revmatizma. V Puerto Rico je na primer revmatizem popolnoma neznan bolezen. Če pridejo revmatiki iz New Yorka v kraje ki so blizu ravnika npr. v Florido, Kalifornijo na obalo zalivskega toka potem se v času njihovega bivanja v teh krajih ne pojavijo znaki revmatizma. Zanimivo pa je, da revmatizem nastopi potem tem hitše če se zopet povrnejo v New York. V splošnem so Američani ugotovili da je revmatizem v 50° — 40° severne širine jako pogost, v 40° — 30° da ni redek pojav, medtem ko je v krajih ki leže med 30° — 20° jako redko obolenje. Kako pa je pri nas?

Jugoslavija leži med 40° 51.5' in 46° 52.7' severne širine, torej v južnem delu umerjene zone. Obdana je od treh strani od morja, obale pa tvorijo visoke gore, tako da je samo proti severu odprta s Panonsko nižino. Zaradi tega ima Jugoslavija pretežno kontinentalno podnebje, na Jadranu in ob re-

Jugoslaviji boluje najmanj vsak deseti človek na revmatizem!

Iz razpredelnice se nadalje vidi, da je največje število revmatičnih obolenj v severno-zapadnem delu (torej pri nas v Sloveniji) z relativno visoko vlago, oblačnostjo in številnimi padavinami. Najmanjše število najdemo v srednji-zapadni gorski planoti (Sarajevo — Mostar), kjer je precej suh zrak zaradi obilja sonca. Večje srednje številke so v vlažnih krajih Dunava in ob Jadranu, nizke srednje številke pa v južnovzhodnih goratih krajih (Južna Srbija). Nadalje tudi vidimo, da revmatična obolenja ne zavise samo od enega faktorja ki tvori karakter podnebja, temveč od celokupnega stanja. Vsekako pa imata vlaga in oblačnost važno vlogo.

Nadalje se sedaj intenzivno proučuje odvisnost revmatičnih bolezni od vremena, torej od trenutnega stanja meteoroloških činitelev. Davno in splošno znano je, da čuti revmatik

vsako spremembo vremena. S tem da po navadi čutijo bolečine že pred nastopom slabega vremena, se tudi mnogi hvalijo, da so najboljši barometer. Vemo pa tudi da bolečine že pri prvi kaplji dežja ponehajo. Znanstveno ta pojav še ni razjasnjen zdi se pa da ima električni naboj (ionizacija) atmosfere gotovo vlogo. V novejšem času smatrajo prehod ekvatorialnih in polarnih struj kot izločujoči moment revmatičnih, pa tudi drugih obolenj. Drugi zopet polagajo večjo važnost na pritisk vodenih par v zraku.

Veliko vlogo ima tudi takoimenovano malo podnebje (mikroklima), t. j. ožja okolica, v kateri človek živi, torej stanovanja, uradi, delavnice i. t. d. Kljub temu, da vsi vemo, da vlažna

stanovanja, preprihi (male družinske hišice imenujejo v Švici »Rheumhäuserchen») povzročajo ali pa vsaj pospešujejo revmatična obolenja se vendar tako malo pazi na to v praktičnem življenju!

Že iz tega kratkega prikaza razvidimo, kako kompliciran le že samo problem odvisnosti revmatizma od vremena oziroma podnebja. Če pa upoštevamo še druge uvodoma navedene faktorje pa dobimo vsaj majhen vpogled v naloge, ki nas še čakajo. Druge države so v tem pogledu že daleč pred nami. Skromni začetek raziskovanja revmatizma imamo pri nas komaj šele na inštitutu za balneologijo in fizikalno terapijo Univ. klinike za živčne bolezni v Zagrebu.

K O P A Ž A R I

MILAN FERJAN

N A D A L J E V A N J E

II

V cerkvi, ki je stala tik velike reke, besno hrumeče izza ostrega ovinka, je zvonilo k jutranji maši, ko je Krčnik zapustil grapo in zavil na široko cesto. Ker je bilo še zgodaj in ne bi kazalo, da bi se s Pačnikom spoprijela za kubike in kovače, še preden bi si ta razgrnil svoje ohlapne veke, je stopil v cerkev, da potoži svoje gorje. Začel je z rožnim vencem, pa se mu je že po tretji češčenimariji odnekod pripeljal v misli Pačnik, s svojim hladnim obrazom... prazne njive, mokre in brezupne... osmero mladih rok, ki ga oklepajo kakor jagode rožnega venca... upadlo lice žene, kot odprta knjižica trpljenja... nizka bajta tam daleč pod hribom, ki se jo sonce izogiba... In ko je zopet začel z očenašem, ni in ni mogel preko prošnje: »Daj nam danes naš vsakdanji kruh...«. Kakor skala mu je ta želja ležala na poti. Še pozneje, ko je zopet hitel po cesti proti bahatemu Pačnikovemu domu, so mu xvene te besede, nevzdržno in enolično, kakor šumenje reke, ki je gnala svoje sive valove po raztrgani strugi kraj ceste...

★

Tam, kjer se je reka ponovno ubila v ovinku in kjer je položnejši breg

posula s prodrom in peskom, so vezali splave. Togo ogrodje je ležalo na vodi. Enakomerno se je dvigalo in padalo, da se je zdaj pa zdaj napela debela vrv, s katero je bil splav privezan na starikavo vrbo, ki se je krivila na bregu. Razmetani hlodi so ležali na ozki ravnici med vodo in cesto. Mrtev gozd na raztrgani ruši, kjer so cepini splavarjev peli od jutra do večera! Tu je našel Krčnik gospoda Pačnika, naslonjenega na kupu zloženih desk. Njegov kratki, rjav, usnjeni suknjič se je mastno bleščal v rosnem jutru. V orokovičeni roki je držal scefrano knjižico, v katero je zapisoval številke hloedov, ki so jih delavci valili mimo njega proti reki. In niti za trenutek ni prestal s svojim delom, ko se je ponižni faran, bajtar Krčnik obrnil do njega.

»Lepo bi prosil gospoda...«

»Že vem, kaj hočete. Krčnik! A res ne vem, kako bo letos...«

Med ropotanjem valečih hloedov so se izvili klic delavca, ki je napovedoval številke. Pačnik stoji spet sredi neizmernosti števil, kjer ni sonca, ne srca, kjer ledenijo poteze v obrazu, se krčijo prsti, kjer so Krčniki večkrat le v napotje in nadlego. Pa ga le Krčnikove besede vsaj za trenutek potegnejo iz risa.

»Saj veste gospod, kako so nam letošnji nalivi zorali njive! Potem pa še toča meseca julija... Vsega bo premalo za zimo!«

Kriki ropot številke... Pačnikov svinčnik previdno drsi po papirju.

»Vem Krčnik, saj je nas tudi klestil. Vsem prede slabo!«

In že se je spet zadiral preko Krčnika:

»Močnejše sekaj s cepinom, da ti ne bodo plohi uhajali po nepotrebnem. Saj hloh ni baba, da bi ga božal!«

Krčnik se je nehote ozrl na ozmerjanega delavca, ki je s cepinom lovil les po strmini. Počasi pa se je spet obrnil in se zazrl v Pačnika, ki je še vedno gledal preko njega z jezno stisnjenimi obrvmi. Krčnik v trenutku ni vedel, ali naj se obrne in naj gre domov ali na naj še enkrat poskusi svojo srečo. Te negotovosti ga je rešil sam Pačnik, ki se je hotel čimprej iznebiti Krčnika.

»Z voznjami nič ne bo! Glejte, Krčnik, to je zadnji les, ki ga spuščam po vodi. Zaslužek je letos majhen, da ni vredno prodajati lesa. Do spomladi bom čakal, mogoče bo takrat večje povpraševanje in boljša cena.«

Krčniku je bilo, kakor da bi se nevidna roka oklenila njegovega goltanca. Težko je požrl slino, ki mu je nenkrat postala bridka, kakor bi žvečil sam pelin. Pred njim so vstajali mračni zimski dnevi, ki so rastle iz antonskih grap, zaviti v sivih prozornih cunjah, iz katerih se stegujejo neboljne in suhe otroške roke. Sleherno pozna kakor svojo žuljavo dlan...

Pačnik se je obrnil in šel proti reki. Topo so udarjali cepini v les. S truščem je padal hloh na hloh. Kriki delavcev in šumenje reke je bilo kakor otožna pesem. Rodila se je v sivih jesenskih meglah... V ljudeh je izgrebla topost in jim vtisnila v lice...

S težkimi koraki je šel Krčnik proti domu. Petroleja ni kupil. Prazno steklenico je nosil domov. Če bo sila, bodo svetili s treskami. Le kilo soli je imel zvezano v žepni rutli.

*

V antonskih hribih pride zima kar čez noč. Še prejšnji dan so bile krave in ovce na paši, drugo jutro pa že slihi sneg v hlev. Vse postane drugače! Le megle, ki so se vse dneve cefrale nad njivami in gozdovi, so ostale še od vče-

raj in bodo ostale še jutri, pa pojutrišnjem in vse dneve do tja, ko bo sv. Matija začel razbijati led po makužah in potokih in ko bodo okrog antonskega pokopališča cvetele prve trobentice. Do tja je pa še mnogo dni! Le počasi kopnijo listki na koledarju, ki ga je dal antonski štacunar, v katere zvija Krčnik trohico tobaka, da potolaži željna pljuča in topo bolečino praznega želodca. (Vivček požre preveč tobaka). Po ure in ure sedi v izbi, lista po starih koledarjih, po molitveniku in še po Frančekovi šolski knjigi. Vsem otrokom je že zrezljal coklje, popravil je grablje in vile, pretaknil je ves hlev in hišo, če bi se našlo kakšno delo, da bi ubil čas, ki se vleče kakor megla mimo njega. Prejšnja leta je ob zmrzali vozil za Pačnika hlope v dolino, letos pa je priklenjen k hiši in mora poslušati samega sebe, svojo zadirčnost, v kateri se sprošča ves njegov obup in gnev, ki mu ga je usoda nakopala. Otroci so nekam čudno utihnili. Žena je z besedami še bolj skopa, kakor je že bila. Tinek, ki je najmlajši pri hiši, ves neboljen še in krmežljiv, ždi v svojih cunjah na postelji, kakor velik preolašen ptič. Globoko vdrtje oči vročično žarijo. Ko se zajoče, mu potisne Micika v usta v robec zavite krušne drobtine. S priprtimi očmi sesa umazano cunj in negibno obleži. Križ pa je tudi z ostalimi otroci. Najboljše je še Frančeku, ki dobi v šoli toplo krompirjevo juho. Dobrega srca je fant. Če bi mogel, bi polovico gotovo prinesel domov.

Vse to je moral gledati Krčnik, ki se mu je v teh dneh zarezala nova guba v preorano čelo. Takrat pa, ko je že hotel dvigniti pesti proti križu, ki je visel nad mizo v kotu, v glasno obtožbo zaradi bremena, ki je pretežko za enega samega človeka, zaradi trpljenja, ki se je prezgodaj zvalilo na koplco otrok, zaradi biča, ki se je tako neusmiljeno opletal po hrbtu žene, ki je že štiri krat klecnila zaradi življenja samega, je iz doline prigazil Pačnikov hlapec.

»Preklete pot imate do bajte!«

»Za sprehode res ni ob takem vremenu.«

Krčnika je mučila radovednost, čemu je prišel hlapec. Da prihaja po naročilu svojega gospodarja, o tem ni bilo dvoma. Že to ga je izdajalo, da je venomer govoril o stila vsakdanjih

rečeh kakor da bi hotel pripraviti za svoje sporočilo čim bolj slikovito ozadje. Slednjič je le prišel z besedo na dan:

»Saj veste. Krčnik kako je letos z lesom. Ne gre in ne gre v kup Mogoče bo z ogljem več sreče. Štiri kope že gorijo za Pačnika: v farovškem na Županovem, dve pa na Mejačevem. Peto pa bi vi žgali, tako je rekel Pačnik. Pravi, da bi bilo najbolje nad Pečovjem. Lesa je tam dovolj, do doma pa tudi nimate daleč. Glede plačila se bosta že

sama zmenila. V soboto pridite k njemu, tako je naročil!»

Le v drugi obliki je hlapec tu še nekajkrat povedal ter pričasi srčal topli mošt. Ko se je dobro segrel, se zopet odšel v dolino. V sobi pa se ustala njegove besede, saj si jih je Krčnik venomer donavjal kakor da bi hotel prekričati obup, ki ga je zadnje dneve razjedal in ki se je le počasi tajal v njegovi notranosti.

D A L J E

ŽUŽELKE — SOVRAŽNICE ČLOVEŠTVA

Neki ameriški učenjak, raziskovalec ptičjega sveta, je rekel, da so postavljeni že mnogim dobrotnikom človeštva spomeniki, da pa še vedno nimamo najvažnejšega: spomenika pticam. Brez njih, je rekel, bi morali stradati poleg tega pa darujejo ameriškemu narodu letno okoli tri milijarde dolarjev.

Nihče — razen strokovnjakov na tem področju — si ne more prav predstavljati, kako mogočne so armade, ki jih oborožuje narava proti človeštvu, da uničujejo, kar si je človek pridobil z vsemi silami svojega znanja, pridnosti in z velikanskim stroški. Škoda, ki jo napravijo živalski škodljivci poljedelstvu ameriških Zedinjenih držav, znaša letno 2 do 2,5 milijarde dolarjev.

Strokovnjaki menijo, da uniči mrčes v naših krajih približno 10% vseh poljskih pridelkov, 30% grozdja in 40% sadja. Pri tem moramo pomisliti, da živimo v krajih, kjer ni kobiljce nadloge in drugih podobnih nesreč, ki v nekaj dneh uničijo vso letino. Angleška kolonialna uprava v Afriki se mora obupno boriti s potujočimi kobiljci. L. 1933 so te kobiljce napravile sedem milijonov funtov šterlingov škode. V Rusiji umre na leto en milijon ljudi zaradi malarije. V mnogih krajih Orienta skora, n. človeka z zdravimi očmi, ker prenašajo ogromni muhi, roji bolezen od človeka do človeka. Entomolog dr. Peters spomni, da iz leta v leto v Zedinjenih državah 60 milijonov dolarjev letno zaadi muhi.

Že to dovolj kaže, kako pomembno je, da se muhi borijo z njimi v vsaki danji praksi. Strokovnjaki zatirajo

da vžlic vsem naporom ta nevarnost še dolgo ne bo premagana. Neki raziskovalec je izjavil: »Živimo v dobi mrčesa. Okoli 385 000 vrst žuželk pozna današnja veda. Njih življenjska sposobnost, silna plodnost in njih skromnost glede hrane so napravile iz njih huiše sovražnike od levov in tigrov, ki bi jih mogli z današnjimi sredstvi kmalu pokončati, če bi bilo treba.«

Zanimivo je, da poroča že sv. pismo o teh nadlogah in o lakoti. Že stari Egipčani so v »skednjih« pomešali žito s prstjo, da bi uničili škodljivce. Suhi prah je vzel živalim vlažnost njih teles. Danes delamo prav tako, da uničimo ličinke žitnega molca. Dokaz, kako blizu sta si včas dalina preteklost in sedanost. V zadnjem času so ugotovili, da prenašajo letala iz daljnjih dežel vsakovrstne parazite.

Kdo izmed nas misli n. pr. na to, da nam popijejo rjavi hrošči na stotisoče litrov mleka? Ali mar rjavi hrošč pije mleko? Toda učinek je isti, kakor če bi ga pil. Na travniku, kjer ni ogrcev ali podjedov, se pridobi na hektar okoli 1000 kg več sena, kakor pa tam, kjer so se vgnezdili ogrci. Neka švicarska občina je ugotovila, da so ogrci napravili toliko škode na travnikih, da bi mogli rediti osemdeset krav, več če bi ne bilo teh nesrečnih podjedov.

Kakšno škodo napravijo sredstva, kaže na primer, da v vsaki hektar naj se sadja in zelenjave, ki jo v celoti uniči, ker se ne morejo pridelati. Če se samo polovica uniči, se pridelava zmanjša za polovico. Če se uniči tretina, se pridelava zmanjša za tretino. Če se uniči polovica, se pridelava zmanjša za polovico. Če se uniči tretina, se pridelava zmanjša za tretino. Če se uniči polovica, se pridelava zmanjša za polovico.

sebnih zavodih ter jih v velikih množinah prodajajo poljedelcem. Za par dolarjev pošljejo celo armado majhnih zavojčkov po pošti!

Treba je uporabiti vsa sredstva v tem nesrečnem boju, da se nam ne

zgodí tako, kakor tistemu farmarju, kateremu so kobilice požrle vso letino, termiti pa izdolbli hišo tako, da se je ob prvem viharju zrušila v prah.

blg

Z L O Č I N I ZARADI DUŠEVNIH ABNORMALNOSTI

šef primarij v pok **DR FRANGÖSTL**

N A D A L J E V A N J E

Zločini so socialen pojav. Prirojeni in vzgojeni pravni čút veli človeku, kaj naj stori in kaj naj opusti, dobre šege in oblastveni ukazi ter zakoni to določajo in urejujejo. V marsičem odločajo tudi časovna naziranja in kulturno stanje.

Vzgoja je največjega pomena za razvoj in utrditev značaja. Slaba vzgoja in okolje vplivata pogubno. V vojnem in prvem povojnem času je bila vzgoja dostikrat zelo pomanjkljiva, kar je umevno zaradi takratnih razmer. Morala je padla in nasledek so bili pogostejši zločini. Tudi poznejši čas s svojo finančno krizo je slabo vplival. Vse to občutimo še danes. Slabi vzgledi staršev in okolja, bivanje v nezadostnih prostorih med pijanci, kjer se čuje surova govorica in pripovedovanje o raznih prestopkih in zločinih, večni prepiri, očito seksualno udejstvanje ter slaba družba vrstnikov — vse to je pogubno. Marsikateri starši pošiljajo svoje otroke na cesto, da beručijo in če je prilika, kradejo. Tako se vzgajajo potepuhi in tatovi.

Pa tudi najboljša in najskrbnejša vzgoja je v nekaterih primerih brezuspešna. Zgodi se, da je en otrok med drugimi dobrimi, pridnimi in vzglednimi posebnec, potuhnjenec, ki nikakor noče »dobro storiti«, pri katerem na žalost staršev ne pomagata ne pouk ne kazen. Jasno je, da je pri takem otroku neka nenormalnost. Prav tako je tudi pri marsikaterem članu zanemarjene mladine taka nenormalnost vzrok njegove bistvenosti. Treba je torej presoditi posamezne primere, ali in koliko so odgovorni za svoje pogrške ali zločine tako v mladostni, kakor v poznejši dobi.

Pri takih otrokih opazamo nedosta-

tek altruističnih čútov. Oni ne spoštujejo staršev, vzgojiteljev, učiteljev, ne ljubijo bratov in sester, ne prijateljev. Pri njih vidimo pomanjkanje čúta za dostojnost in sramežljivost. Vidimo, da imajo veselje do grozovitosti, da mučijo živali — dočim so normalni otroci z njimi prijazni in ljubki — tudi svojim vrstnikom nagajajo, jih tepejo in čútijo pri tem posebno radost. Za uk niso pripravi zaradi nepazljivosti in neumevanja, torej ne uspevajo niti v pomožnih razredih in ne vztrajajo pri nobenem mojstru, da bi se pričúili kakega rokodelstva. Vse to je izraženo v večji ali manjši meri. Umevno, da tudi pri bebavosti (idiotizmu) in pri slaboumnosti (imbecilnosti) nastajajo večkrat kršitve zakonov, pregreški ali zločini, za katere dotičniki zaradi svoje bolne duševnosti niso kaznivi. Najpogostejši zagreški pri teh nenormalnih mladostnikih so tatvine, nasilja, požigi, pa tudi seksualni pregreški ter celo uboji.

V ilustracijo naj navedem nekoliko vzgledov. (Pri teh kakor tudi pri vseh poznejših se omejim na lastna opazovanja v zavodih ali v sodnozdravniških presoajah.)

Bolezenska lažnivost se včasí stopnjuje do tako imenovane »fantastične lažnivosti« (pseudologia phantastica), ki je izrodek bolezenske domišljije. Dotični »lažnivi kljukci« imajo to seveda za doživetje. To fantastičnost lahko vzbujajo tudi spomini na čítane zgodbe in na prikazovanja v kinematografih. Zelo lepo razvita je bila pri nekem bivšem natakarskem učencu, ki je pravil, da ga je v neki gostilni v Trstu neznanec hipnotiziral in da je moral po njegovi volji potovati z letalom iz ene države v drugo ter prenašati dragocenosti in zlato. Na ta na-

čin je potoval večkrat v razne evropske in azijske prestolnice. To omenjam le izven okvira te razprave, kajti dotični mladenič ni zagrešil nobenega kaznivega dejanja.

Pač pa nam naslednji primer kaže, kake nepravilike lahko zagreši psihično nenormalen človek. Mlad hlapec je povzročal svojemu gospodarju mnogo škode. Uničeval je nasade, lomil mlada drevesa, spuščal ponoči prašiče iz svinjaka, porezal kravam repe in slednjič zanetil požar. Za vse to nima uvidevnosti za nedopustnosti in kaznivosti. Požig opisuje takole: Ponoči mu je nenadoma prišlo na misel, naj zaneti. Prižgal je petrolejsko svetilko, katero je imel v hlevu ter šel z njo na pod, kjer je na več mestih zažgal slamo. Nato se je vrnil v hlev, legel in čakal, da ga kdo pokliče, naj pomaga gasiti, kar je tudi storil. V zavodu je pridno pomagal pri raznih domačih delih ter se izkazal zanje prav primerne. Laik bi ga imel za duševno zdravega in ako bi zvedel za njegova dela, bi jih imel za izrodek hudomušnosti in torej za kazniva. Natančna psihiatrična preiskava pa je dokazala, da je brezdomno imbecilen, precej abnormalen in nerazsoden.

Neki petnajstletni slaboumnik je povzročil po lastni izjavi požar zato, ker so otroci, s katerimi se je potepal, hoteli videti ogenj. Neki šestnajstletni dijak je doma ukradel večjo vsoto denarja ter odšel z doma, češ da hoče posnemati Robinzona. Neka moja slaboumna preiskanka je živela s svojo sestrično, posestnico velike kmetije, kateri je bila zelo sovražna. Nekoč jo je v spanju napadla in jo ranila na čelu. Pozneje je ponoči zanetila ogenj, sestrično pa ni hotela pustiti iz goreče hiše.

Menda ni samo slučaj, da sem imel tako pogosto požigalce med slaboumniki. Opisevam naj še en primer zaradi njegove zanimivosti. Na Dolenjskem so se vrstili požari. Sumnili so na razne osebe, a vselej se je izkazala njih nedolžnost. Slednjič se je posrečilo ugotoviti storilca v mladem hlapcu, ki je priznal, da je požigal iz maščevnosti. Enkrat zato, ker so ga sosedovi fantje zmerjali in topli, drugič zato, ker so ga dražili, da nima dekleta, tretjič, ker kot hlapec ne bo sprejet v družbo itd. Skušal je zvrniti krivdo na drugega, kar se mu ni posrečilo. Ko je zanetil

a se je potem vedno pridno udeleževal pri gašenju. Gospodarjevi hčeri se je končno posrečilo z zvijačo izviti od njega priznanje, češ da bo tudi ona rada prižigala z njim in mu je obljubila deset dinarjev, ako jo pouči, kako se to stori. Ze neverjetna naivnost uspele zvijače razodeva storilčevo slaboumnost, ki se je pri preiskavi jasno pokazala. Oddan v umobolnico je marljivo pomagal pri raznih hišnih delih.

Božjastniki (epileptiki) so ali duševno povsem zdravi ali pa duševno abnormalni, umobolni ali slaboumni. Zlasti psihično bolni epileptiki so silno razdražljivi in v razburjenosti večkrat nasilni. Pri krčevitih napadih se pojavlja nezavest in večkrat tudi delj časa trajajoča zmedenost po napadih. V tej zmedenosti zagreše včasih razna dejanja, tudi zločine. Ti se lahko zgodijo v zamračenju in pri tako imenovanih »epileptičnih ekvivalentih«, kjer se brez krčevitih napadov pojavlja zmedenost. Zamračenja so lahko precej dolgotrajna. V njih vrši božjastnik razna opravila in dela, katerih se le malo ali nič ne spominja. Celo daljša potovanja.

Ko sem služboval v Klosterneuburgu, je neki epileptični bolnik pri popoldanski viziti zahteval, naj mu dovolim, da gre s strežnikom na sprehod. Ko sem mu odvrnil »danes ni mogoče«, je dvignil pesti ter hotel udariti po meni, kar je strežnik pravočasno preprečil. Vsaka graja bi bila neumestna ter bi ga le še bolj razburila. Zato sem mu povsem mirno odgovoril: »Pustite mi izgovoriti. Za danes tega ne morem dovoliti, ker je to stvar ravnatelja. Zato bom govoril z njim, če dovoli to za kak drugi dan.« Ta izjava ga je takoj pomirila.

V zavodu v Lainzu je bil delj časa v oskrbi neki ogrski grof, ki je na Dunaju na najbolj obljudenem šetališču streljal na neznano gospo. Bil je božjastnik ter je to dejanje izvršil v zmedenosti, kakor je dokazala sodnozdravniška preiskava. Zato je bil oddan v zavod. Tudi tu je imel več epileptičnih napadov. Bil je duševno zelo omejen. Svojega dejanja, katero je obžaloval, se ni prav nič spominjal, prav tako ne na vožnjo pred njim.

Neki božjastnik je bil osumljen goljufije, ker je od 1919 pod navodbo, da je invalid, prejemal invalidnino. Sodniku je priznal, da ni bil potrjen v vojske, ker je od mladega božjastna,

bil sposoben, čevljarstva, a tudi tega ne dolgo. Potem se je potikal po svetu. V začetku vojne mu je nekdo svetoval, naj se oglasi pri vojakih za vozača. Bil je res sprejet, šel pozneje s trenskim bataljonom v Trst in ker je spet dobil napade, se je stikal od bolnice do bolnice. Sam se je napravil za narednika ter se okrasil s svetinjami. Pozneje je od nekoga dobil kolar in črno sukno ter se izdajal za bogoslovca. Preživiljal se je po župniščih in samostanih. Potegoval se je za službo cerkovnika. Božjastne napade ima po večkrat na teden in je po njih povsem zmuden. Iz aktov je razvidno, da je bil 1916 obsojen na mesec dni zapora zaradi poskušnega sleparstva ob priliki nekega sejma. L. 1906 je bil obsojen na šest mesecev zaradi tatvine mnogih oblek. Razne priče ga nimajo za umobolnega, ker »pametno« govori, pač pa za delomrzneža. Svoječasna izvedenca omenjata, da je po materini napovedi od drugega leta božjasten. Ko so ga odslovili iz šole, se je potepal, v nobeni obrti ni vztrajal. Intelpekt — pri takrat šestnajstletnem — toliko razvit, da razloči med dobrim in slabim. Kot slaboumen je bil oddan v hiralnico.

Izvestitelja sta izjavila, da je kot dvajsetleten odšel z nekim agentom na Nemško v premogovnik, sredi vojne se je vrnil v vojaški obleki kot narednik. Branjevke na ljubljanskem trgu so nekega dne z dežniki teple nekega vojaka, ker je ovadil neko žensko. To je bil on. Pozneje je prodajal podobice in časnike. Nekoč je klical župnika za previdenje s poslednjim oljem. Župnik ga je dobil zdravega na domu. Oblekel se je v duhovnika in od dekana zahteval, naj mu dovoli, da sodeluje pri procesiji.

V tržaški bolnici, kjer je imel pogoste božjastne napade, je bila njegova službena nesposobnost označena z 80%. Pri preiskavi pripoveduje o raznih bivanjih po bolnicah in hiralnicah. Računati ne zna, bibličnih oseb ne pozna. Pred vojno je bil dvakrat »po nedolžnem« v umobolnici in še enkrat po vojni. Vse napovedi netočne, nekatere nalašč napačne.

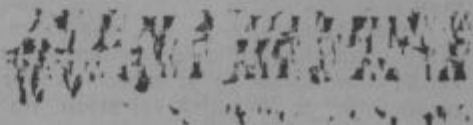
V presoji sem naglašal, da je obdolenec od mladega nestalen, v šoli in v obrtih nesposoben, s šestnajstimi leti zaradi tatvine obsojen, dasi se je sodniku zdel abnormalen, so ga izvedenci enkrat označili kot razsodnega. Za vojne vozač, v bolnici kot božjastnik povedal, da ga je zasula granata in tako prevaril zdravnika, da si je prisleparil invalidsko rento. Po izvestiteljskih izpovedih je bil poprej zdrav in je šele za vojne postal božjasten, vendar je zelo verjetno, da je božjasten že od malega, kakor zatrjuje njegova mati, toda napadi niso tako pogosti, kakor on navaja. Po vojni se je potepal po svetu in sleparil, kar dokazuje nedostajanje etičnega čuta. Ta primer nam razodeva lažje vrste slaboumnega božjastnika, ki je zagrešil celo vrsto lažnivih, sleparskih in pustolovskih dejanj ter si znal pridobiti na neopravičen način invalidsko rento. Značilno je, kako se je presojal, tudi s strani zdravnikov, zdaj za razsodnega in odgovornega, zdaj za duševno abnormalnega in zato nekaznivega. Presoja takih oseb je zares težavna ter se more le po natančnem poznanju vsega življenjskega poteka in vseh okoliščin izreči izvedeniško mnenje, dočim laiki v svoji sodbi seveda zelo diferirajo.

D A L J E

ŠE O »KRISTJANU«

Po mnenju sedanjih raziskovalcev so bili pokristjanjeni na Ruskem najprej višji sloji, dočim je še dolgo gojilo ljudstvo t. zv. »dvojeverije« (poganske navade tudi pri kristjanih). Kar se tiče označbe »kristjanine«, je dobila na Ruskem namesto prvotnega verskega novi razredni pomen konec XIV. stol. Izraz »kristjane monastyrskije« se je prvotno nanašal na samostanske podložnike. Cerkev kot največji veleposesnik se je morala prva pobrigati za štetje in sicer pod tatarsko nadoblastjo. Pridevnik »monastyrskije« je pozneje odpadel in je veljala označba »kristjane«.

žavnih in zasebnih zemljiščih. V XVIII. stol. pod Petrom I. je končno veljavno izgubila beseda nekdanji veroizpovedni značaj in postala samo označba za poljedelce, kmetovalce. (Sbornik rusk. instituta v Prage, I. iz leta 1929 na str. 484—472: P. B. Struve. Nabljudenija i izsledovanija iz oblasti istoriji hozjajstvennoj žizni i prava drevnej Rusi, II. Naimenovanije »Krestjanin«.)
Dr. N. Preobraženskij

PRIGODA WALTERJA SCHNAFFSA

GUY DE MAUPASSANT

N A D A L J E V A N J E

Jutranja zora se je dvignila nad njegovo glavo. Začel je znova opazovati Polje je bilo prazno kakor prejšnji dan. Nov strah je prešinil Walterja Schnaffsa, strah, da bo umrl od gladu. Zamislil se je, kako bo ležal vznak na dnu te luknje z zaprtimi očmi. Zivali, raznovrstne živalce se bodo približale njegovemu truplu in ga pričele glodati. Napadale ga bodo z vseh strani. Pod obleko bodo zlezle in grizle njegovo mrzlo kožo. Velik gavrnan mu bo izkljuval oči s svojim ostrim kljunom.

Skoraj bi znorel Bil je že pripravljen, da skoči proti vasi, da tvega vse, ko je opazil tri kmetiče, ki so šli na polje z vilami na ramah. Potuhnil se je v svojem skrivališču.

Ko je spet mrak zatemnil planjavo, je počasi zapustil svoj jarek, se podal na pot, sključen in boječ — s trepetajočim sreem — proti daljnemu gradu. Varnejše se mu je zdelo vstopiti v grad kakor v vas, ki se mu je videla strašna, kakor kletka s tigri.

Okna v pritličju so bila razsvetljena. Eno okno je bilo celo odprto. Močan vonj po pečenem mesu je silil Walterju Schnaffsu v nos — do dna trebuha. Ta vonj ga je zvijal, da je hropel, ga vlekel vase in mu dal nogum obupanca.

Brez premisleka je stopil pred razsvetljeno okno s pikelhavbo na glavi. Osem oslov je sedelo za veliko mizo in večerjalo.

Dekla je obstala z odprtimi ustmi in očmi in kozarec ji je padel iz rok. Vsi pogledi so sledili njenemu.

Opazili so sovražnika!

Mogočni bog! Prusi so napadli grad!

Sprva se je zaslíhal en sam krik — osmoglasen krik najvišje grozote. Potem je sledil divji beg, strašna gneča in zmešnjava. Stoli so se prevrnili, moški so podirali na tla ženske in begali preko njih. V dveh sekundah je bila soba prazna. Zapuscena je bila miza, obložena z raznimi jedili. Walter Schnaffs je stal presenečen pred oknom.

Nekaj trenutkov je bil neodločen. Nato je zajahal zid in se pomikal proti krožniku. Glad ga je stresal kakor mrzlica. Še ga je zadrževal strah. Po-

slušal je. Vsa hiša se je stresala. Vrata so loputala, bežni koraki so se čuli nad njim. Prus je nemirno poslušal. Slišal je zamolke udarce, kakor da padajo telesa na mehko zemljo poleg zida. Človeška telesa, skakajoča iz prvega nadstropja.

Ropot in vrvenje sta prenehala. V gradu je nastala grobna tišina.

Walter Schnaffs je sedel pred krožnik, ki je ostal nedotaknjen in začel jesti. Na debelo je požiral, boječ se, da bi ga kdo ne motil, preden bi se nasitil. Z obema rokama je metel meso v zijajoča usta. Cele krpe je pošiljal po goltancu v želodec. Včasih je prenehala, goltanec je bil zabasan kakor prenatrpana cevka. Pomagal mu je — dvignil je vrč s hruševcem in poplaknil goltanec, kakor se izplakuje zamašen žleb.

Izpraznil je vse krožnike in skled, izpil vse steklenice. Prenatrpan pijače in jedil, bebast in rdeč, je odpel svojo uniformo. Rigalo se mu je in niti koraka ni mogel napraviti. Oči so se mu zaprle, misli so prenehale. Težko glavo je položil na mizo na prekržane roke ter se ni zavedal niti česa več.

Zadnji krajec lune je le še malo obseval obnebe nad drevjem v parku. Crne sence so se plazile po grmovju — številne in molčeče. Včasih je razsvetil v temi lunin žarek jekleno ost.

Mirni grad je dvigal svojo veliko črno silhueto. Razsvetljeno je bilo samo dvoje oken v pritličju.

Močan glas je zagrmel:

»Naprej, za vraga! Deca moja, na nož!»

Na mah so bila udrtá vrata in leseni zasloni. Tropa mož se je vsula v hišo, podrla in razklala vse, kar ji je bilo na potu. Petdeset vojakov, oboroženih do las, je skočilo v kuhinjo, kjer je mirno spal Walter Schnaffs. Petdeset nabasanih pušk je bilo naperjenih proti njegovim prsom. Prevrgli so ga, valjali sem in tja ter ga povezali od nog do glave.

Prestrašen je hropel, brezčuten za pojmovanje, pretepen, povaljan in blazen od strahu.

Močan vojak nakičen z zlatimi našivi, mu je postavil nogo na trebuh in zakričal:

«V ste moj ujetnik udajte selo»

Prus ki je komaj razumel besedo ujetnik, je ječal »Ja ja ja»

Dvignili so ga privezali na stol, ga ogledovali z veliko radovednostjo in sople kakor kiti

On pa se je smehljaj. Zdaj je vendarle postal ujetnik!

Drugi častnik je vstopil in javil:

«Gospod polkovnik, sovražniki so pobegnili, nekaj jih je moralo biti ranjenih. Mi smo gospodarji mesta.»

Trebušnati vojščak si je obrisal potno čelo in zarjul:

«Zmaga!»

Potegnil je iz žepa majhno trgovsko beležnico in napisal:

«Po vroči bitki so se Prusi morali umakniti. Pobrli so svoje mrtvece in ranjence, ki se cenijo okoli petdeset nesposobnih za boj. Več jih je ostalo v naših rokah.»

Mladi častnik je vprašal:

«Kakšne dispozicije dobim, moj polkovnik?»

«Podalji se bomo nazaj, da se izognemo morebitni vrnitvi sovražnika s topništvom.»

Dal je povelje za povratek.

Kolona se je v senci grajskega zidovja formirala, počela stopati tesno obkolila povezanega Walterja Schnaff-

sa, ki ga je držalo šest bojevnikov z revolverji v roki.

Izvidniki so bili poslani naprej, da preiščejo pot. Previdno so stopali ter zdaj pa zdaj obstali.

Zgodaj zjutraj so prispeli do okrajne prefekture Roche-Oysel.

Boječe in razdraženo prebivalstvo je čakalo. Ko se je prikazala ujetnikova pikelhavba, je nastalo velikansko kričanje. Ženske so stegovale roke, starke so jokale, neki dedek je zalučal svojo bergljo proti Prusu in ranil nekoga stražarja.

Polkovnik se je zadržal:

«Pazite na varnost ujetnika!»

Končno so dospeli do županstva. Odprli so iečo, oprostili Walterja Schnaffsa spon in ga zbrcali noter. Dve sto oboroženih mož je stalo na straži okoli poslopja.

Kljub vsem pojavom pokvarjenega želodca je jel Prus plesati od samega veselja. Plesal je z vneto, mahal z rokami in nogami, plesal in kričal, dokler ni padel izmučen ob steno.

Bil je ujetnik! Rešen!

Tako se je zgodilo, da so odvzeli grad Champignat sovražniku, ki ga je zasedel samo za šest ur.

Polkovnik Ratier, trgovec s suknom, ki je na čelu narodne straže odvezel grad, je bil odlikovan.

Z D R A V I L A I Z D O M A Č I H R A S T L I N

MLADE koprive je mogoče uživati kakor špinačo kot okusno in zdravilno zelenjavo, učinek je posebno ugoden na želodec, črevice in žolč. Kopriva pa vsebuje tudi snovi, ki učinkujejo kakor insulin in more v tem oziru kakor borovnica vplivati na sladkorno presnovo.

V vlažnih gozdovih naletimo pogostoma na velike množine čemaža, ki ga mnogi cenijo prav tako kot zdravilno rastlino. Učinkovita snov v tej rastlini je eterično olje, ki čisti kakor česnovi olje kri. Čistilni učinek na kri imajo tudi brinove jagode, njih sok spodbuja obenem izločevalno delovanje dihalnih sluznic. Učinkovita snov je v njih isto tako eterično olje, ki ga ima brinje na jugu več nego na severu. Iz jagod izdelujejo brinjev špirit, ki ga uporabljajo za masažo pri revmatičnih obolenjih. A tudi iz brinovega lesa pridelujejo olje, ki je zelo uporabno za razne namene.

Zelo razširjena je zlata rozga, ki jo uporabljajo zoper bolezni v oblistih pred vsem v čajnih mešanicah. Kemična sestava te zeli je še skoraj popolnoma neznana.

Ljudstvo zelo ceni čaj iz šipkovih semen, ki ga uporabljajo zoper obistne bolezni. V njih je nekaj vanilina in mastnega olja, vprašanje pa je, ali niso katere druge snovi, ki učinkujejo zdravilno. Tudi gladež je sestavni del mnogih čajev za obisti in mehur, a ugodno učinkuje ta droga poleg tega na izločevalno sposobnost želodca, črevia in sluznic v pljučnih vršičih.

Neki vpliv na presnovo ima divja mačehica, korenine in listi trobentle so učinkoviti pripomoček zoper kašelj. Isto velja o jetičniku. Travniška kozja brada pospešuje izločevanje seča in znoja. Slak, ki ga dobimo ob vseh plotih in v vlažnih gozdovih, je dobro odvajalo. V njem je neka smolnata snov, ki ima učinek jalapske smole, razen tega vsebuje škrob in sladkor.

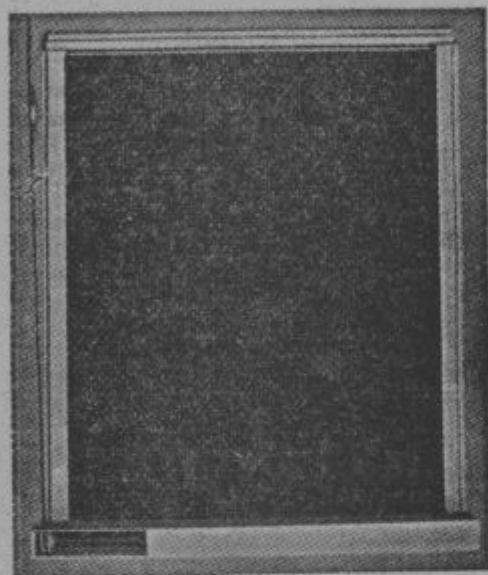
drkd

Francozi, ki ne potujejo, imajo ideje zaostalih, napol mrtvih narodov. In grško-latinski nauki niso pripravni, da bi jih pomladili. Zakaj nas ne denete v angleško oziroma nemško kolo? Čemu se Homer ne nadomesti s Šekspirjem. Virgil z Erazmom in Tacit z našim dobrim Rabelsom? Se bolje, čemu nas ne daste učiti v Philadelphijo?

Gaston Le Révérend

KAKO ZATEMNIMO STANOVANJE

Vaje za zaščito proti zračnim napadom postajajo pogostejše in običajna zatemnitev stanovanja s tem, da prelepimo okna s črnim papirjem, je dolgotrajna in mučna, stane tudi precej, kajti velike pole papirja se kmalu raztržejo in potem ne opravljajo več svojega namena. Če napremo papir v okvire, zahtevajo ti spet nekaj prostora, ki ga

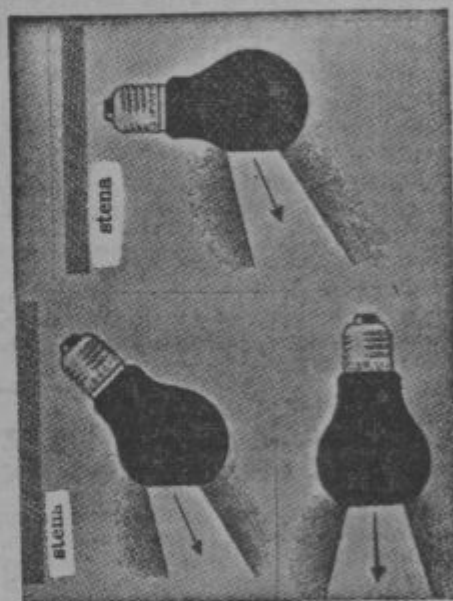
ni povsod na razpolago. Zelo praktični so za stalno rabo zato roloji iz pregibljivega negorljivega hidroloidnega papirja, ki ne propušta svetlobe in vode ali pa iz impregniranih, pralnih tvo-

riv. Skoraj neuničljivi so roloji iz lesno-žičnega tkiva, ki jih prelepimo z zatemnjevalnim papirjem. Vsi ti zasto-ri dajejo popolno zatemnitev posebno

če jih ne namestimo samo med okna, temveč ob notranji steni okna in tečejo med trdnimi tirišči ali pa jih z najhujimi skobami napremo na letve. Ti zatemnjevalni roloji se za trajno pritrjujejo na okno in so vedno pripravljene, tako da v primeru potrebe ni treba letanja po hiši in iskanja.

V novejšem času zatemnjujejo stanovanja namesto s pripravami na oknih tudi z zaslonitvijo svetil. To je dosti bolj preprosto in svetilka daje še vedno dovolj svetlobe za navadna dela, čeprav ne pade noben žarek iz hiše. Žarke zastrejo in usmerijo navzdol posebni zasloni, svetlobo žarkov pa omi-

ljo še posebni filtri. Ti zasloni so iz črne stisnjene snovi. Zgornji del okrova se pritrdi na držaj žarnice in ostane stalno na svojem mestu, spodnji del z modrim filtrom pa se privije po potrebi na ta del. Tako zatemnimo žarnico z enim samim prijemom in v trenutku. Z modrim filtrom omiljena svetloba, ki pada navzdol, osvetljuje še vedno zadostno območje, tako da družina ob mizi lahko nadaljuje svoje delo. Te zaslone dobimo samo za navpično usmerjene žarnice, večji zasloni za 60-vatne žarnice imajo tudi luknje za ventilacijo.

Vprašanje, kako naj bi navzlic zatemnitvi prosto a dobili vsaj pod žarnico in ob žarnici zadosti svetlobe, so

rešili z neposredno očrnitvijo žarnic. Njih hruške imajo prevleko, ki ne propušta svetlobe in je obstojna za vse vnanje vplive. V prevleki so majhna okena, ki propuščajo svetlobo navpično navzdol poševno ali vodoravno. Vznožje svetilke je obračljivo tako da jo spravimo lahko vedno v pravo lego. Te svetilke so namenjene zlasti za zatemnjevanje stopnišč in drugih prostоров ki jih je na drug način težko zatemniti.

IZ FILMSKEGA SVETA

Jean Giono, Pekovka

Uspešen francoski film zadnjih dni: je La Femme du boulanger, ki ga je Marcel Pagnol, čigar »Topaza« smo videli pred leti v ljubljanski drami, izvlekel iz Gionove novele. Dramatik se tu ni zatajil, saj osebe mnogo govori, seveda duhovito: človek odide zadovoljen od predstave. Vsebina? Pek se naseli v vasi in vsi hvalijo njegov kruh. Na nesrečo ima pek mlado spogledljivo ženko, ki se ne zadovolji s preprostim soprogom, ampak uide z italijanskim pastirjem. Mož noče verjeti, govori si: Saj se povrne le k staršem je šla vasovat. Naposled spozna bridko resnico. Opusti vsako delo in išče tolažbe v alkoholu. Vsi prebivalci pogrešajo kruha, od markija do župnika, od učitelja do vaškega siromaka. Sestanejo se in sklenejo begunko nazaj priversti.

Markij, bivši konjeniški častnik, povečuje četi vaščanov, postavljeni v četverstope. Snovanje (defiliranje) je prav posrečen prizor. Eden izvidnikov, poslanih za zakonolomskim parom, je zasledil »pustivko« na nekem otoku v družbi z njenim obletovalcem. To sporoči vaškim fantom. A kdo naj gre po njo? G. župnik! A duhovni gospod ni športnik... Nič ne de. Učitelj, ki hodi rad na lov, ga štiporamo prenese čez reko. Skrajša se obotavlja, ker si z župnikom nista na roko. Toda vaške koristi so na prevesici in tako treba pozabiti osebne prepričave.

Svečeniku se imenitno obnese pregovarjanje. Film se nagiblje h koncu. Noči se. Pekar čaka skesanko. Ta stopi nekam v zadregi. Mož jo tolaži. Nobenih očitkov. Nasprotno: postreže ji z večerjo in se ji dobro ka. Zdajci zatrepeti in pritajeni srd izbruhne. Mačica se prikaže in jame lizati mleko iz podstavka. Užaljeni zakonec pobesni:

»Tak si prišla, muca mucasta! Nazadnje si se le spomnila, kje si doma? Svoje ga ubogega Munca si na cedilu pustila. Hudo mu je bilo, a ti se nisi menila za to... Odšla si za lepšim mačkom kakor tvoj Munec. Ali pa te je tvoj šocelj res tako ljubil kakor Munec? Je ponoči vstajal, da bi gledal, kako spiš? Je bil s teboj mehak? Zda j prihaš v hišo, ko si

trudna, in večerjo ubogega Munca si posrejala?«

Pekarici se je posvetilo. Zaihtela je.

»Ne pojdeš n koli več v pustiv?« se pekar obrne na mačco.

Skesana zakončica se oglasi:

»Ne nikdar več!«

Ganjivi trak se zaključuje s pogledom na pečnico, ki jo je zakurila pridruža... Ako opisani umotvor ni odličan, ima pa to vrhino, da te a kjer ne dolgočas. Veliko zaslugu pri tem ima glavni toimač: Raimu. Nk

Clark Gable

Ciarence Hershell Man, rojen julija 1900., je začel delati s 14 letom. Bil je vajence v tvornici za cevi ali pnevmatike, potlej tekač v neki drugi. To službo, ki mu je nesla 4 dolarje na teden, je zapustil zaradi tepeža s polirjem. O tej bitki še danes pričajo brazgotine na njegovem licu.

Tedaj je postal vzpenjač k in nočni pomivač v enem od najuglednejših dnevnikov v Oregonu, The Portland Oregonian. Pozneje je bil opravnik za reklame, toda ni kazal trgovskega duha. Odslovili so ga in krenil je v Hollywood. Potem pa — saj veste, vrtil je pod imenom ki ga je posnel z majhno spremembo po svoji materi: Greta Nable. Ker »noble« pomeni popek, je pr'vzel psevdonim Gable. Kot tak je danes večkrat milijonar. Milijonarji imajo svoje muhe. Gable si je vtepel v glavo, da se povrne v tiskarno, kjer se je nekoč otepal s siromaštvom. Kupil je Portland Oregonian, ki se je zvijal v denarnih stiskah. ak

F I L A T E L I J A

KNJIGE IN REVIIJE

VLADIMIR BARTOL ALAMUT, roman Založba Modra ptica v Ljubljani, 1938 O knjigi bo priobčeno daljše poročilo

ZDRAVNIŠKI VESTNIK strokovno glasilo slovenskega zdravništva leto X št 10 Zadnja številka desetega letnika naslednje prispevke Dr Boh Mehanične motnje prebavnega trakta zaradi ascaris lumbricoides, Dr Alf Fischer Dva primera agranulocitoze v toku antiluetičnega zdravljenja pri sifilitičnih umobolnih, Dr Drago Sterle Zdravljenje pljučnice z vitamonom C; Mag ph Rado Damaška, Praktične mere za uživa tje zdravil, Arh Iv Zupan Dom zdravnika (konec) Zvezek vsebuje še običajne strokovne rubrike

KOLENDAR obrambne družbe Sv Cirila in Metoda v Ljubljani za l. 1939 Med množico koledarjev ki izidejo vsako leto, zasluži posebno pozornost pravkar izšli koledar naše obrambne družbe ki bi morala biti pri arcu slehernemu Slovencu. Koledar je tudi letos smotrno urejen Zal so pred leti spremenili njegovo vnanjo obliko ki ni bila samo tradicionalna, ampak tudi praktična A B se spominja v sliki in besedi letos umrlih mož in žena, zaslužnih za družbo S posebnimi člančiči so izročeni spomini Franja Tavčar (Iv. Kolar), Ana Podkrajšek (Nilka Potočnik), dr Ferdo Lašič (Iv Tomažič) in Franček Sršen (Ante Beg) Prof Iv Kolar piše ob dvajsetletnici Jugoslavije o nujni potrebi narodno obrambnega dela Splošno poučen je prispevek univ asistenta dr. Sv Ilešiča »Kaj je geopolitika«. Aktualni za naš čas so »Spomini na Drago« iz peresa pokojnega šol. nadzornika Jos Turka Iv. Vouk poroča o »Delovanju Družbe sv. Cirila in Metoda v Trstu«. Zanimiv je Brodnikov prispevek »Nemški in hrvaški bog« Dr. Sv Ilešič je prispeval še »Pregled Slovencev v Evropi in izven nje«, kateremu sledi poučen sestavek »Narodne manjšine v srednjeevropskih državah«. Dr. Leo Stare je prispeval »Pregled pomembnejših knjig o narodnoobrambnih problemih«. Koledar vsebuje še važno poročilo o vsestranskem delovanju družbe (s slikami). Uredništvo sicer pravi, da je družba izgubila v tem letu poleg omenjenih pokojnikov še mnogo drugih osebnosti, ki so imele velike zasluge za narod, državo in človeštvo sploh, vendar bi bilo primerno, če bi se našel v koledarju kotiček v spomin letos umrlemu dr. Ivanu Lahu, ki je s svojim publicističnim delom v narodno obrambnem duhu propagiral ideje in ideale, za katere se bori družba. Marsikdo bo nemara tudi pogrešal v koledarju dobrih leposlovnih prispevkov iz peres naših pisateljev, kakor je bilo dostol, pod Petrom I. je končno veljavno izljen, tiskala ga je Narodna tiskarna v Ljubljani. Stane samo 15 din in se naroča pri društvu CMD v Ljubljani.

TEHNIŠNI OBZORNİK

Na francoskem otoku Quessant ob brentanski obali grade morski svetilnik, ki nemara ne bo samo največji v Evropi, ampak na vsem svetu Svetilnik bo tako v.sok kakor znamenit slavolok v Parizu. Zarometl na njem bodo dajali za 500 milijonov sveč svetlobe, tako da bodo ladje opazile svetilnik že na daljavo 80 km.

V zračnem prometu so Zedinjene države še zmerom prve na svetu. Lanj so vse ameriške zračnoprometne družbe prevzile skupaj 1.25 milijona potn kov Nemčija, ki je glede na jakost zračnega prometa prva za Zedinjenimi državami, je imela v tem času samo 320 tisoč pasažirjev. Na vsakih 100 prebivalcev pride v Ameriki 1 zračni potnik, v Nemčiji pa 1 potnik na 200 prebivalcev.

PRAKTIŠNE NOVOTE

Ogrevalnik vrčev v novi izdelavi

Na vsako dobro mizo spada ogrevalnik, ki razvija s špiritovim ali svečnim plamenom le toliko toplote, da obdržl pijača v vrču, kava ali čaj, tisto toploto, ki jo potrebuje. Odprti plamen pa ni vedno prijeten, zato kurl nove ogrevalnike električni tok. Pripravo zvežemo z žico in vtikalnikom s hišno napeljavo. Kurline žice so v ogrevalni plošči zgoraj, ki ima 15 cm pre-

mera. Dajejo le toliko toplote, kolikor je potrebujemo za pijačo. V spodnjem delu priprave iz blesteče se kovine je pretikalna priprava, ki nam manipulacijo zelo olajša, a čim se vključi tok, zagori med obema ploščema majhna, rdeča električna žarnica, ki rabi za kontrolo vključenega toka in ki daje prijetno rdečo svetlobo. Tako združuje ta električni ogrevalnik lepoto, udobnost ter varnost v eni sami pripravi. Ker porabi samo 60 vatov toka, je njegova uporaba tudi zelo poceni.

SVICAR O RUSIJI

Ko je bil Maurice Kues otrok, mu je domači prijatelj spričo njegovega srčkanega obraza zvrzel priimek: Petit musqué = odišavljenček. Letos je ta parfimiranček izdal knjigo spominov s podobnim naslovom «Musquet». V njej se je pokazal vreden vzdevka: slog mu je čil in živ, od daleč vas domisli Anatola France-a, le da je bolj plah. Pisec je marsikaj doživel. Pustivši arhitekturo je odrinil še mlad v beli svet in v Moskvi postal vzgojitelj vnuku Leva Tolstega. Tam je prebil 10 izrednih let (1909—19). Spočetka se mu je še posrečilo, da se je seznanil z velikim močem in prisostvoval drami njegovega konca. Te strani kakor tudi začetek in razvoj prekucije bodo v vsej knjigi najbolj zanimali neženevčana. O njih bo še podrobneje spregovoril v posebnem zvezku. Vrnivši se v rodni kraj je Kues prevzel mednarodno misijo Rdečega križa v Leningradu in v Ukrajini. Nekaj časa se je mudil v Parizu, nakar se je v Ženevi posvetil svobodnemu poučevanju. AD

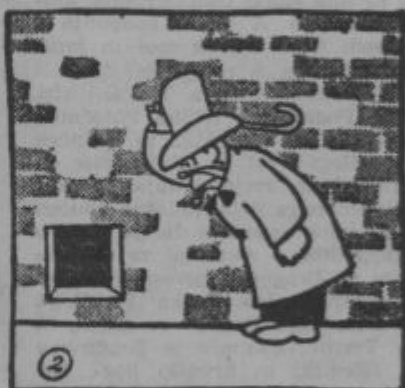
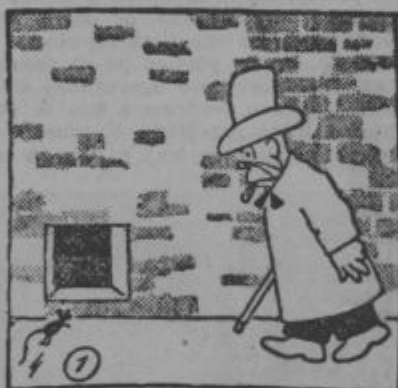
ZA BISTRE GLAVE

423

Kombinirana sportna naloga

AA¹ in BB¹ sta vzporedni obrežji stoječega vodovja. Od izhodišča A do cilja B¹ naj bi tekmovali kombinirano s plavanjem in hojo; tek ni dovoljen, pač pa je tekmovalcem prosto dano, da preplavajo vođe v poljubno poševni smeri. Daljica AA¹ je dolga . . . m, štrina AB je točno 100 m. Eden izmed tekmovalcev ve da hodi natančno dvakrat tako hitro nego plava. In sedaj se vprašuje, kako bi prečkal vođe z najmanjšo izgubo časa. Da bi jo prečital navpično, se mu ne vidi najbolje, a tudi preveč poševno ni dobro. Kateri kot je torej najugodnejši.

Opomba: Pri korekturi te naloge smo prezrli, da je odpadel glavni podatek: dolžina AA¹. Kako je sedaj sploh mogoče te nalogo rešiti?

ADAMSON HOČE UBITI PODGANO

UREDNIK IVAN PODRŽAJ — TELEFON št. 3126 — UREDNIŠTVO NACELNO
NE VRAČA ROKOPISOV — IZDAJA ZA KONZORCIJ STANKO VIRANT —
TISKA NARODNA TISKARNA V LJUBLJANI — PREDSTAVNIK FRAN JERAN
Uredništvo in uprava v Ljubljani, Knaflijeva ulica 5 — Mesečna naročnina Din 6, —
po raznašalcih dostavljeno Din 5, —